

Hålogalandsrådet som består av kommunene Narvik, Harstad, Tjeldsund, Lødingen, Ibestad, Gratangen, Kvæfjord og Evenes – på vegne av 60 000 innbyggere.

Høringsinnspill Meld. St. 24 (2024–2025) Fremtidens havbruk – bærekraftig vekst og mat til verden

Innledning

I Hålogalandregionen er havbruk en viktig verdiskaper. Næringen bidrar til direkte sysselsetting, bosetting, aktivitet og store ringvirkninger i leverandørindustrien som er representert i alle våre kommuner. Kommunene som er vertskap for havbruk setter pris på ringvirkningene næringen også bidrar med gjennom havbruksfondet. Vi er opptatt og avhengig av at utviklingen av havbruket forgår, og videreutvikles, på en måte som sikrer miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft.

Midtre Hålogaland som inkluderer Sør-Troms, Vesterålen og Ofoten domineres av familieeide selskap med lokal tilhørighet som omsetter for 12,4 mrd og eksporterer 1 255 000 tonn laks (KUPA 2022). Dette utgjør 15,8 % av nasjonal andel og gjør oss til et nasjonalt tyngdepunkt på produksjon.

Som representanter for lokaldemokratiet ønsker vi å delta i utviklingen av nasjonal politikk for havbruk. Det er i våre kommuner og lokalsamfunn at regulatoriske endringer og ny politikk kommer til anvendelse og gis effekt eller konsekvenser.

Hålogalandsrådet har i samhandling med Vesterålsrådet utarbeidet våre innspill. Vi støtter regjeringens ambisjon om en havbruksnæring som bidrar med sunn mat, lavt klimaavtrykk og store eksportverdier. Samtidig ser vi behov for å styrke meldingen på områder som er avgjørende for kystsamfunnene og næringens framtidige utvikling. Våre innspill bygger på dialog med både kommunene og næringsaktører i regionen.

Kort oppsummering av hovedanbefalinger

- **Vi anbefaler å etablere et Havbruksdirektorat** som samler forvaltningen, styrker kommunene og sikrer helhetlig, effektiv og forutsigbar regulering.
- **Vi anbefaler å sikre stabile og forutsigbare rammevilkår** som trykker investeringer, opprettholder lokalt eierskap og hindrer det vi oppfatter som unødvendig konsolidering og svekkelse av lokal forankring.
- **Vi anbefaler å legge til rette for utvikling i overgangsperioden**, slik at små og mellomstore aktører kan opprettholde aktivitet og innovasjon mens nytt regelverk utformes.
- **Vi anbefaler å styrke lokal medvirkning og kommunenes rolle** i både arealforvaltning og utvikling av regelverk for sjø- og landbasert havbruk.
- **Vi anbefaler å anerkjenne bosetting og havbruk i nord som strategiske ressurser** for beredskap, forsvarsevne og nasjonal trygghet, og at Stortinget må sikre rammevilkår som bidrar til levende kystsamfunn.

Interkommunalt politisk råd for:

På vegne av
60.000 mennesker

- **Vi anbefaler å redusere den sektoriserte tankegangen** –infrastruktur som samferdsel og energi er helt avgjørende for videre utvikling av havbruksnæringen og bør derfor sees i sammenheng med havbruksmeldingen.

Hovedbudskap og anbefalinger

1. Behov for helhetlig og samordnet forvaltning

Den nylig fremlagte Havbruksmeldingen anerkjenner de utfordringene som følger av et fragmentert regelverk og sammensatt forvaltningssystem. Både i kapittel 6 (Arealbruk og planlegging for akvakultur), kapittel 8 (Effektiv og forutsigbar forvaltning) og kapittel 10 (Videre utvikling av havbruksforvaltningen) fremhever meldingen behovet for bedre samordning, økt statlig veiledning og styrket kapasitet hos kommunene. Vi mener derfor det må etableres et eget direktorat for Havbruk.

Havbruksnæringen er i dag regulert av et svært fragmentert regelverk og forvaltningssystem. Næringen må forholde seg til minst fem departementer, inkludert:

- Nærings- og fiskeridepartementet
- Klima- og miljødepartementet
- Landbruks- og matdepartementet
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- Kommunal- og distriktsdepartementet

I tillegg omfattes næringen av minst ni ulike lover, eksempelvis akvakulturloven, matloven, forurensningsloven, dyrevelferdsloven, havressursloven, plan- og bygningsloven, vannressursloven, naturmangfoldloven og internkontrollforskriften, for å nevne noen. Næringen er med andre ord underlagt et omfattende og sammensatt regelverk. Hver av disse håndteres av ulike direktorater og tilsyn. Dette gir unødvendig komplekse prosesser, varierende praksis og lang saksbehandlingstid. Det utfordrer både lokalt næringsliv og lokaldemokratiet, fordi kommunene ofte settes i en krevende situasjon der samordning mangler og regelverket er vanskelig å praktisere.

Vi mener derfor at tiden er inne for å etablere et eget **Havbruksdirektorat** for Norges nest største eksportnæring. Et slikt direktorat vil kunne samle forvaltningsoppgavene, sikre likebehandling, effektivisere saksbehandlingen og legge til rette for helhetlige og kunnskapsbaserte vurderinger til beste for næringen. Dette vil være i samsvar med etablerte prinsipper for norsk forvaltning på andre sentrale samfunnsområder, slik vi blant annet ser i petroleumssektoren.

Det er samtidig viktig at et nytt Havbruksdirektorat tilføres nødvendige ressurser og fagkompetanse for å bistå kommunene, blant annet i planarbeid. Kommunene har ulik kapasitet og kompetanse til å håndtere komplekse problemstillinger knyttet til miljø, arealbruk og sameksistens. For å sikre god lokal forankring, rettferdig og kunnskapsbasert planlegging samt forutsigbare prosesser, må direktoratet innta en aktiv rolle som rådgiver og samarbeidspartner for kommunene. Dette vil også bidra til å sikre en helhetlig tilnærming, hvor statlige føringer og lokale vurderinger ses i sammenheng. Havbruksforvaltningen må være både robust og tilgjengelig, og tilpasset dem som har ansvaret for gjennomføringen lokalt.

2. Behov for å trygge næringen og lokalsamfunnene i møte med omfattende endringer

Forslagene i meldingen representerer et viktig steg i utviklingen av et mer bærekraftig tillatelsessystem for havbruk. Samtidig medfører omleggingen fra selskaps-MTB til utslippskvoter vesentlige endringer som kan berøre sentrale rammebetingelser for næringen.

Oppdrettstillatelser er kjøpt for betydelige beløp – bare i 2024 for 5,4 milliarder kroner – og fungerer i dag som sikkerhet for lån og investeringer. I denne situasjonen er det viktig å trygge næringen på at omleggingen ikke vil svekke verdigrunnlaget på en måte som kan skape uro for videre investeringer og finansiering.

Det er knyttet noe usikkerhet til hvordan endringene vil slå ut for sysselsetting og kommuneøkonomi. Havbruk er i Vesterålen og mange kystsamfunn en bærebjelke for arbeidsplasser, inntekter og bosetting. Det må derfor gis nødvendig trygghet for at nye reguleringer ivaretar lokalsamfunnenes behov og ikke undergraver grunnlaget for fremtidig verdiskaping og aktivitet.

For å sikre en balansert utvikling er det viktig at spørsmålene belyses grundig og helhetlig, og at berørte aktører får tydelige svar, før Stortinget fattet sine endelige beslutninger.

3. Nødvendig med stabile rammevilkår for å sikre bred deltakelse og lokal forankring i havbruksnæringen

Langsiktighet og forutsigbarhet er helt avgjørende for havbruksnæringen. Oppdrettsanlegg planlegges og bygges med sikte på drift over flere tiår, og investeringer i utstyr og infrastruktur har lang avskrivningstid.

Innføringen av tidsbegrensede utslippskvoter reiser spørsmål om regelverkets stabilitet. Økt usikkerhet kan gjøre banker og investorer mer tilbakeholdne med å finansiere nye prosjekter, noe som særlig kan ramme mindre og mellomstore aktører. Dette øker risikoen for økt konsolidering og sentralisering av næringen.

En slik utvikling vil ikke bare svekke konkurransen, men også undergrave lokaldemokratiet. Dersom kun kapitalsterke aktører får mulighet til å delta, reduseres både antallet lokale beslutningstakere og næringens forankring i kystsamfunnene.

Videre vil innføringen av omsettelige lusekvoter kunne favorisere store aktører med sterk likviditet, som kan kjøpe opp kvoter og begrense tilgangen for mindre aktører. Dette kan ytterligere svekke konkurranseevnen til små og mellomstore selskaper og akselerere konsolideringen av næringen.

Havbruksnæringen har betydelige ringvirkninger i leverandørindustrien, som i stor grad er basert på små og mellomstore bedrifter lokalt. En utvikling som kan favorisere store, sentraliserte aktører, vil kunne svekke denne delen av næringslivet og redusere sysselsettingen lokalt. Fremtidig regulering må sikre fortsatt utvikling og aktivitet i den lokale leverandørindustrien før sentrale store aktører.

Det er derfor et politisk ansvar å sikre at det nye regelverket kombinerer bærekraftige insentiver med stabile og forutsigbare rammevilkår, også for mindre selskap. Bare slik kan man trygge både næringens videre utvikling og sikre bred deltakelse over hele kysten.

4. Rammebetingelser som stimulerer til utvikling også i overgangsperioden

Utviklingen av nytt regelverk vil nødvendigvis ta tid. I mellomtiden er det viktig å unngå at næringen settes på vent. Erfaringene fra både torskeoppdrett og landbasert havbruk har vist at "frys" i søknadsbehandlingen kan skape uheldig stillstand, med negative konsekvenser for aktivitet og innovasjon.

Særlig små og mellomstore aktører, som ofte har sterk lokal forankring, kan rammes hardt. Resultatet kan bli tapte investeringer, utsettelse i teknologiutviklingen og svekket sysselsetting i kystsamfunnene.

Skal havbruksnæringen forbli en motor for utvikling og verdiskaping, må det legges til rette for videre investeringer og nytenkning også i overgangsfasen. Regelverket og forvaltningen må derfor utformes slik at utviklingsmuligheter ivaretas, samtidig som arbeidet med nye rammebetingelser pågår.

5. Sikre lokalt eierskap og hindre svekkelse av kystsamfunnene

Økt konsolidering og økende utenlandsk eierskap utfordrer den tradisjonelle og lokalt forankrede strukturen i havbruksnæringen. Lokalt eide selskaper spiller en avgjørende rolle for desentralisert bosetting, lokal verdiskaping og samfunnsutvikling. Lokalt eide selskaper kjennetegnes av korte beslutningsveier, tett tilknytning til lokalsamfunnene og en høyere andel av verdiskapingen som blir igjen lokalt. Uten målrettede virkemidler er det en reell fare for at små og mellomstore aktører gradvis forsvinner fra næringen. Når eierskap og beslutninger flyttes lengre unna kystsamfunnene, reduseres den lokale innflytelsen på næringens videre utvikling.

6. God fiskevelferd og insentiver til bærekraftig drift

For havbrukskommuner langs kysten betyr det noe at havbruksnæringen drives på en måte som sikrer både god fiskevelferd og har bærekraftig utvikling. Næringen er en viktig arbeidsgiver og verdiskaper lokalt, og dyrevelferd er en forutsetning for både drift og omdømme i våre samfunn.

Det er viktig at virkemidlene som tas i bruk overfor næringen er treffsikre og oppleves som rettferdige. Forslag om avgift på tapt fisk kan slå uheldig ut fordi tap ofte skyldes forhold utenfor næringens kontroll — som algeoppblomstring eller ekstremvær. Å ilegge avgift i slike situasjoner kan oppleves som urimelig og svekke tilliten til regelverket, også i lokalsamfunnene hvor næringen har sin base.

Havbruksaktørene har allerede sterke økonomiske insentiver til å sikre god fiskehelse. Tap er kostbart, både økonomisk og med tanke på omdømme.

Vi mener derfor at det må legges større vekt på positive insentiver. For eksempel kan økt kvote for dokumentert lav dødelighet bidra til å belønne god drift og styrke samarbeidet mellom næring, forvaltning og lokalsamfunn. For kommunene er det vesentlig at reguleringen bidrar til å opprettholde høye dyrevelferdsstandarder, samtidig som den sikrer en forutsigbar og tillitsbasert forvaltning av næringen.

Vi anbefaler at avgiften på tapt fisk differensieres etter årsak, slik at dokumenterbare tap som følge av naturhendelser utenfor oppdretters kontroll – som algeoppblomstring eller ekstremvær – unntas eller gis redusert sats. Det bør også vurderes en nasjonal beredskaps- og kompensasjonsordning for slike hendelser, for å unngå at enkeltstående, ekstreme naturpåvirkninger får ødeleggende konsekvenser for bedrifter og lokalsamfunn.

7. Arealforvaltning må forankres lokalt – beslutningene må tas nær dem det gjelder

Tilgang til egnede lokaliteter er en forutsetning for havbruksnæringens videre utvikling og for å sikre god biosikkerhet. Samtidig er kystarealene viktige for mange andre interesser, som fiskeri, friluftsliv og naturmangfold. Å ivareta dette mangfoldet av hensyn krever både lokal kunnskap og lokal politisk skjønnsutøvelse.

Det er kommunene og de lokale folkevalgte som har den beste innsikten i hvordan ulike interesser påvirker lokalsamfunnene. De vet hvor presset er størst, hvor konflikter kan oppstå, og hvordan havbruk kan innpasses på en bærekraftig og akseptabel måte.

Nasjonale planretningslinjer kan bidra til å fremme overordnede mål, men må ikke «uthule» det lokale selvstyret. Planlegging og avveining mellom ulike interesser må skje der kunnskapen er størst og konsekvensene merkes mest — i kystkommunene.

Men, kommunene må ha kompetanse og nødvendig støtte i planarbeidet. Kommunene mangler ofte tilstrekkelig plankompetanse, og et nytt Havbruksdirektorat bør derfor være en faglig støttespiller, som er på tilbudssiden. Den politiske beslutningsmyndigheten må ligge hos de lokale folkevalgte, som står nærmest både næringen og innbyggerne.

8. Infrastruktur – avgjørende for videre utvikling og rask tilgang til markedet

Infrastruktur behandles ikke i havbruksmeldingen, men det er avgjørende faktorer for økte eksportinntekter, videreutvikling og reduksjon av fossil energi i havbruket.

Energi

Hålogalandsregionen frykter stagnasjon og begrensninger i havbruksnæringen som resultat av manglende tilgang til energi. I regionen har vi total sett et lite kraftoverskudd, men dette er begrenset til Narvik som også er tilknyttet 430 kV nettet. Mot Hinnøya, Vesterålen og produksjonsområdene Ibestad og Gratangen er det betydelige begrensninger tilknyttet overføringskapasitet i nettet.

Videreutvikling av havbruksnæringen er avhengig av at nettet vest for vestsnittet forsterkes til en 420 kV linje helt til Lofoten. I dag begrenses hele regionen av en tilknytningsgrense på 1 MW – noe som er uholdbart og medfører usikkerhet og forsinkelser.

Hålogalandsrådet, Vesterålsrådet og Lofotrådet har utført en mulighetsstudie for energiproduksjon for å få mer kunnskap om denne komplekse samfunnsutfordringen. Vi skal i gang med det videre arbeidet for å sikre tilgang til videreutvikling av eksisterende næringsliv, men også for nye etableringer. Uten tilgang til energi vil verdiskapningen i havbruksnæringen begrenses. Både i det grønne skiftet og i forhold til økt produksjon.

Samferdsel

I regionen produseres det enorme eksportinntekter. Uten en kobling mellom havbrukspolitikken og samferdselspolitikken vil verdiskapningen begrenses. Mye av eksporten starter i dag på utslitte fylkesveier med lav standard og skredfare. Mye av produksjonen transporteres ut til markedet på bil. Dette samtidig som Ofotbanen i Narvik knytter oss til markedet på elektrisk jernbane. Mye sjømat går i dag til markedet på Ofotbanen, men betydelig mer kunne blitt transportert på bane. I dag er regulariteten på jernbanen for dårlig, og vi anmoder dere om å se sammenhengen mellom utbedring av transportveiene, døgnåpen tollstasjon på Bjørnfjell, dobbeltspor på Ofotbanen, og fremtidig verdiskapning i havbruksnæringen.

9. Bosetting og havbruk i nord er strategiske ressurser for Norges forsvarsevne, NATO-rollen og nasjonal beredskap

Norges rolle i NATO og vår samlede forsvarsevne er uløselig knyttet til bosetting og aktivitet i nord. De siste årenes sikkerhetspolitiske utvikling har med all tydelighet vist at Nord-Norge er av sentral betydning for alliert tilstedeværelse, beredskap og nasjonal trygghet. For å sikre Norges evne til å hevde suverenitet og ivareta sine forpliktelser, må kysten forbli levende — med robuste lokalsamfunn og variert næringsliv.

Havbruksnæringen spiller en nøkkelrolle i denne sammenhengen. Under globale kriser, som pandemien, har næringen vist seg som en stabil og fleksibel matprodusent. Oppdrettslaks kan stå lenge i merdene og sikre matforsyningen også når logistikken utfordres. I en tid med økt geopolitisk usikkerhet er dette en beredskapsfunksjon av nasjonal betydning.

Samtidig er lokalt forankret havbruk langt mer enn matproduksjon. Rådet mener det er nødvendig at rammevilkårene for havbruk videreutvikles for å sikre at næringen forblir en samfunnsbærer i regionen. Dette innebærer ikke bare forutsigbare og konkurransedyktige vilkår for sjøbasert produksjon, men også at det gis bedre muligheter og incentiver for økt bearbeiding av råstoff på land. En helhetlig tilnærming til havbruksnæringens rammebetingelser er derfor avgjørende for å sikre både lokale og nasjonale interesser.

Næringen skaper arbeidsplasser, bygger lokalsamfunn og bidrar til desentralisert bosetting. Uten sterke og livskraftige kystsamfunn svekkes både vår forsvarsevne og Norges mulighet til å fylle sin strategiske rolle i NATO.

Vi oppfordrer nasjonale myndigheter til å anerkjenne havbruksnæringens betydning for beredskap, forsvar og levende lokalsamfunn. Rammebetingelsene må utformes slik at næringen kan utvikles videre, med lokal forankring, trygghet for investeringer og som en aktiv medspiller i nasjonal sikkerhet.

Avslutning – hovedbudskap og anbefalinger

Havbruksnæringen er en strategisk nøkkelnæring for Norge, både som eksportnæring, distriktsbygger og en sentral aktør i nasjonal beredskap. For Hålogalandsregionen, er næringen en viktig bidragsyter for sysselsetting, bosetting, leverandørindustri og samfunnsutvikling.

Vi understreker følgende hovedanbefalinger:

- **Det må etableres et eget Havbruksdirektorat** med ansvar for å samle forvaltningen, sikre effektivitet og likebehandling, og ikke minst bistå kommunene i planarbeid og helhetlige vurderinger. Dette er nødvendig for å sikre lokal forankring og forutsigbarhet i en kompleks forvaltningsstruktur.
- **Næringen og lokalsamfunnene må trygges i møte med omleggingen til utslippsbasert regulering.** Det må sikres at endringene ikke svekker selskapenes verdigrunnlag eller mulighetene for videre investeringer og lokal verdiskaping.
- **Stabile rammevilkår er avgjørende.** Uforutsigbarhet og tidsbegrensede tillatelser kan føre til konsolidering og svekket lokal deltakelse. Regelverket må legge til rette for bred deltakelse og lokal forankring i havbruksnæringen.
- **Utviklingsmuligheter må sikres i overgangsperioden.** Erfaring viser at stillstand i søknadsprosesser rammer særlig små og mellomstore aktører. Regelverket må tillate videre utvikling og innovasjon mens nye modeller utarbeides.
- **Lokalt eierskap og variert næringsstruktur må bevares.** Økt konsolidering og utenlandsk eierskap svekker lokaldemokratiet og lokal verdiskaping. Rammebetingelsene må styrke de lokalt forankrede aktørenes stilling.
- **Treffsikke og tillitsbyggende insentiver for god fiskevelferd må vektlegges.** Avgifter på tapt fisk kan oppleves urimelige. Positive insentiver, som belønning for lav dødelighet, er bedre egnet for å sikre høy standard og lokal aksept.
- **Arealforvaltningen må forankres lokalt.** Kystkommunene har best kunnskap om egne områder. Planlegging og avveininger må skje nær dem som berøres, og kommunene må ha tilstrekkelig faglig støtte.
- **Bosetting og havbruk i nord er strategiske ressurser.** I lys av Norges rolle i NATO og økt geopolitisk uro er levende kystsamfunn avgjørende for nasjonal forsvarsevne og beredskap. Rammevilkårene for havbruk og må understøtte dette.
- **Infrastruktur må inkluderes i utviklingen av videre politikk på området.** Tilgang til energi og effektive transportårer ut til markedet er avgjørende. Fylkesveiene trenger løft og dobbeltspor på Ofotbanen må prioriteres.

Vi oppfordrer derfor nasjonale myndigheter til å sikre at fremtidens rammeverk for havbruk ivaretar behovet for helhetlig styring, lokal forankring og forutsigbarhet, slik at næringen fortsatt kan bidra til arbeidsplasser, bosetting og nasjonal trygghet — også i en ny tid.

Interkommunalt politisk råd for:

Harstad

Kvæfjord

Tjeldsund

Evenes

Narvik

Ibestad

Gratangen

Lødingen

På vegne av
60.000 mennesker